МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Науковий збірник

Випуск 3

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Соколенко Ольга Леонідівна *– доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

Члени редакційної колегії:

Алексєєнко І.Г., *доктор політичних наук, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного, трудового і господарського права, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

Булат Є.А., *доктор юридичних наук, професор кафедри цивільного, трудового і господарського права, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

Вишня В.Б., *доктор технічних наук, професор, начальник кафедри спеціальної техніки та інформаційних технологій, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Гошовський В.С., *доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного і кримінального права, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

Дрозд В.Г., *доктор юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник, Начальник 3-го науково-дослідного відділу науково-дослідної лабораторії проблем правового та організаційного забезпечення діяльності, Міністерство ДНДІ МВС України*

Ліпинський В.В., *кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного та митного права, Університет митної справи та фінансів*

Макушев П.В., *доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету, Дніпровський гуманітарний університет*

Мацей Борский, *доктор філософії, декан факультету адміністрування та менеджменту, Університет Humanitas, Сосновець (Республіка Польща)*

Мінченко С.І., *доктор юридичних наук, професор, Перший проректор з навчально-методичної та наукової роботи, Національна академія прокуратури України*

Патерило І.В., *доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного, трудового і господарського права, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

Пиріг І.В., *доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Сачко О.В., *доктор юридичних наук, професор кафедри адміністративного і кримінального права, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

Столітній А.В., *доктор юридичних наук, керівник експертної групи з питань реформування правоохоронних органів, Офіс Президента України*

Тертишник В.М., *доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правоохоронної діяльності та кримінально-правових дисциплін, Університет митної справи та фінансів*

Хрідочкін А.В., *доктор юридичних наук, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри загально-правових дисциплін, Дніпровський гуманітарний університет*

Чабаненко М.М., *доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного, трудового і господарського права, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

Чаплинська Ю.А., *доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінально-правових дисциплін, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Шуба Б.В., *доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного і кримінального права, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

Юзікова Н.С., *доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного і кримінального права, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

Юрчишин В.М., *доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінальної юстиції Чернівецького юридичного інституту, Національний університет «Одеська юридична академія»*

Науковий збірник містить статті, що висвітлюють питання з різних галузей права.
Видання розраховане на викладачів юридичних факультетів вищих навчальних закладів,
а також осіб, які цікавляться питаннями розвитку юридичної науки в Україні.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com
від польської компанії Plagiat.pl.

Зміст наукових праць не завжди збігається з точкою зору редакційної колегії.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet рішенням вченої ради
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
(Протокол № 12 від 30.06.2022 р.)

Офіційний сайт: *apnl.dnu.in.ua*

Засновник: Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Науковий збірник «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції» є фаховим виданням категорії «Б» на підставі Наказу МОН України від 9 лютого 2021 року № 157 (додаток 4)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 23163-13003ПР
від 05.01.2018 р. видане Міністерством юстиції України

ISSN 2408-9257

© Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара, 2022

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Іванов С. Б.
НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЗМІСТ «ВИВОДУ ПРАВ УКРАЇНИ» ОРЛИКА ТА ЙОГО АКТУАЛЬНІСТЬ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 3

Остапенко Т. О., Горяга О. В.
ЗАГАЛЬНОКРИМІНАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДЕРЖАВНІ ЗЛОЧИНИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ПІСЛЯРЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПЕРІОД 12

Пасечник О. В.
МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ЕКЛЕКТИЗМ МЕТАМОДЕРНІСТСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ДЕРЖАВИ І ПРАВА 17

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Дробуш Л. В.
РЕАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ПРАВ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В КОНТЕКСТІ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ 22

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Бурлака О. С.
ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ 28

Кравчик М. Б.
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОРМИ ЗАПОВІТУ 34

Павлюк О. В.
ДЕТЕРМІНАНТИ ДОЦІЛЬНОСТІ УНОРМУВАННЯ ВІДНОСИН, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПРАВОВОЮ ОХОРОНОЮ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, СТВОРЕНИХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ 39

Токарева В. О.
ТРАНСФОРМАЦІЯ ВІРТУАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ВІД МНОЖИННОСТІ ДО ЄДИНОЇ АВТЕНТИЧНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ 47

Чупрій Д. Ю.
ДО ПРОБЛЕМИ ПРИРОДИ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ЯК ОБ'ЄКТА СПАДКУВАННЯ 53

ТРУДОВЕ ПРАВО

Занфірова Т. А.
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ 62

АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

Макарчук В. В.
ПОВНОВАЖЕННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ 68

Міщук І. В.
ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 74

Стрельченко О. Г., Бухтіярова І. Г., Бухтіяров О. А.
ДОКТРИНАЛЬНА ХРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ СКОЄНІ НЕПОВНОЛІТНІМИ ТА МАЛОЛІТНІМИ ОСОБАМ: СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ 80

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Бартош І. І.
ПРО НАСЛІДКИ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 222-2 ТА 232-3 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ 86

Денисенко К. В., Шамрук Н. Б., Борко І. С.
СУЧАСНИЙ СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ УВ'ЯЗНЕНИХ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ТА СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРАХ 92

Ільїна О. В.
СПІВВІДНОШЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ З КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЮ ПОЛІТИКОЮ 98

Ковальова О. В.
ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ 105

Крикливець Д. Є.
ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ ПІД ЧАС ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ В УКРАЇНІ 111

Лазоренко Є. Ю.
ЗНАЧЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ У ФОРМУВАННІ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЯК ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА 118

Падалка А. М., Бондарчук В. В.
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОБІГУ ШКІДЛИВИХ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ 125

Русанівська Д. Д.
ГЕНЕЗА ПРОБЛЕМИ ВТРУЧАННЯ В ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАХИСНИКА ЧИ ПРЕДСТАВНИКА ОСОБИ 131

Страшок А. А.
ПОНЯТТЯ ОБІЗНАНИХ ОСІБ ТА ФОРМИ ЇХ ЗАЛУЧЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ 138

Ткаченко С. В.
НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА ТА СУДОВА ПРАКТИКА ЩОДО ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 255-1 КК УКРАЇНИ, У СУКУПНОСТІ З ІНШИМИ ЗЛОЧИНАМИ 143

УДК 342.951
DOI https://doi.org/10.32782/3922100

Стрельченко О. Г.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Національної академії внутрішніх справ

Бухтіярова І. Г.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Національної академії внутрішніх справ

Бухтіяров О. А.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правоохоронної діяльності Навчально-наукового інституту економічної безпеки
та митної справи Державного податкового університету Міністерства фінансів України

ДОКТРИНАЛЬНА ХРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ СКОЄНІ НЕПОВНОЛІТНІМИ ТА МАЛОЛІТНІМИ ОСОБАМ: СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

DOCTRINE CHARACTERISTICS OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR OFFENSES COMMITTED BY MINORS AND JUVENILE PERSONS: MODERN THEORETICAL ASPECTS

Стаття присвячена висвітленню однієї з актуальних тем сьогодення. Зроблене дослідження адміністративної відповідальності за правопорушення скоєні неповнолітніми та малолітніми в Україні. Захист прав дитини у нашому суспільстві є головним завданням, від якого залежить розвиток держави та її майбутнє. Саме під час щасливого дитинства закладається усі моральні цінності, зміцнення продуктивних сил, а також забезпечується економічний та духовний розвиток нації. В Україні відсутнє чітке дослідження адміністративної відповідальності за булінг в освітньому середовищі. З метою доктринального дослідження адміністративної відповідальності за булінг потрібно дослідити такі правові категорії як поняття «булінг», «відповідальність», «адміністративна відповідальність» та власне «адміністративна відповідальність за булінг». На наукових просторах поняття булінг автори інтерпретують по-різному і розглядають у різних аспектах. На наш погляд, булінг є відповідна діяльність учасників освітнього процесу, яка спричиняє фізичну та психологічну шкоду малолітній чи неповнолітній дитині. Він завжди проявляється у форму жорстокості та насилля над дітьми.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що булінг існував у різні історичні періоди розвитку суспільств та людства. Завжди відбувався природній відбір між сильнішими та слабшими особами. Але із розвитком цивілізації булінг трішки придушувався так як відбувалася культуризація суспільства. Але у будь які часи булінг завжди мав своє місце. У демократичному суспільстві за булінг має застосовуватися адміністративна відповідальність. На нашу точку зору, юридичну відповідальність треба визначати як правовий інститут, за допомогою якого компетентні суб'єкти мають право застосування до правопорушника заходи примусу, у відповідності до чинного законодавства.

Вважаємо за доцільне сформулювати детермінанту «адміністративної відповідальності малолітньої особи» під якою необхідно розуміти реакцію держави в особі уповноважених на те суб'єктів, на дію чи бездіяльність осіб до 14 років, за що застосовується адміністративна відповідальність на батьків або осіб що їх заміняють.

Ключові слова: *насильство, адміністративна відповідальність, неповнолітня особа, малолітня особа, булінг, захист прав дитини, цькування.*

The article is devoted to the coverage of one of the current topics. A study of administrative responsibility for offenses committed by minors and minors in Ukraine was carried out. Protecting the rights of the child in our society is the main task on which the development of the state and its future depend. It is during a happy childhood that all moral values are established, productive forces are strengthened, and the economic and spiritual development of the nation is ensured. In Ukraine, there is no clear study of administrative responsibility for bullying in the educational environment. For the purpose of the doctrinal study of administrative responsibility for bullying, it is necessary to examine such legal categories as the concepts

© Стрельченко О. Г., Бухтіярова І. Г., Бухтіяров О. А., 2022

of «bullying», «responsibility», «administrative responsibility» and «administrative responsibility for bullying». In scientific fields, the authors interpret the concept of bullying in different ways and consider it from different aspects. In our opinion, bullying is an appropriate activity of participants in the educational process that causes physical and psychological harm to a minor or minor child. It always manifests itself in the form of cruelty and violence against children.

It is necessary to emphasize the fact that bullying existed in different historical periods of the development of societies and humanity. There has always been natural selection between stronger and weaker individuals. But with the development of civilization, bullying was suppressed a little as the culturalization of society took place. But at any time, bullying always had its place. In a democratic society, administrative responsibility should be applied for bullying. From our point of view, legal responsibility should be defined as a legal institution by means of which competent subjects have the right to apply coercive measures to the offender, in accordance with the current legislation.

We consider it expedient to formulate the determinant of «administrative responsibility of a minor», under which it is necessary to understand the reaction of the state in the person of authorized subjects, to the action or inaction of persons under 14 years of age, for which administrative responsibility is applied to parents or persons replacing them.

Key words: *violence, administrative responsibility, minor, minor, bullying, protection of children's rights, bullying.*

Захист прав дитини у нашому суспільстві є головним завданням, від якого залежить розвиток держави та її майбутнє. Саме під час щасливого дитинства закладається усі моральні цінності, зміцнення продуктивних сил, а також забезпечується економічний та духовний розвиток нації. В Україні відсутнє чітке дослідження адміністративної відповідальності за булінг в освітньому середовищі.

З метою доктринального дослідження адміністративної відповідальності за булінг потрібно дослідити такі правові категорії як поняття «булінг», «відповідальність», «адміністративна відповідальність» та власне «адміністративна відповідальність за булінг».

Відповідно до формування правової категорії «булінг», слід відзначити те, що саме в Оксфордському словнику дієслово «to bully» формулювалося як людина, яка звично прагне заподіяти шкоду або залякати тих, кого вважає вразливими [1].

На наукових просторах поняття булінг автори інтерпретують по-різному і розглядають у різних аспектах:

– як природний процес соціальної взаємодії між індивідами: одна людина (іноді декілька), які буденно зазнають нападів іншої людини (іноді декількох, але, зазвичай, не більше чотирьох), що викликає в жертви стан безпомічності й виключення з групи [2, с. 170];

– як владна поведінка, що проявляється в періодичному фізичному, психологічному, соціальному нападі сильнішого над тим, хто не має можливості захиститися, з метою заподіяти страждання для досягнення власного задоволення [2, с. 170].

Найпершим дослідником поняття «булінг» став норвежський психолог Д. Ольвеус, який розкриває сутність терміна «bullying» як «навмисна, систематично повторювальна, агресивна поведінка, що грунтується на нерівності соціальної влади або фізичної сили» [3, с. 1172]. Аналізуючи вищевказане визначення, можна зазначити, що норвежський дослідник визначає чотири важливі складові (ознаки), які притаманні цьому явищу в освітньому середовищі: агресивна поведінка; повторювальність діяння; нерівність сили; навмисність.

О. М. Ожиєва зазначає, що «булінг» є новим поняття в житті сучасної людини. З повсякденного визначення це слово перетворилося в міжнародний термін і містить ряд проблем: соціальних, психологічних, юридичних і педагогічних [4, с. 14].

На наш погляд, булінг є відповідна діяльність учасників освітнього процесу, яка спричиняє фізичну та психологічну шкоду малолітній чи неповнолітній дитині. Він завжди проявляється у форму жорстокості та насилля над дітьми.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що булінг існував у різні історичні періоди розвитку суспільств та людства. Завжди відбувався природній відбір між сильнішими та слабшими особами. Але із розвитком цивілізації булінг трішки придушувався так як відбувалася культуризація суспільства. Але у будь які часи булінг завжди мав своє місце. У демократичному суспільстві за булінг має застосовуватися адміністративна відповідальність.

За даними моніторингу Інституту модернізації змісту освіти, фахівці його психологічної служби у 2020–2021 роках ухвалили понад 86 тис. запитів від учасників освітнього процесу щодо протидії булінгу. Зокрема, від батьків

надійшли 27 772 звернення, від педагогічних працівників – 23 108, дітей – 30 178 та інших зацікавлених осіб – 5 490 [5, с. 21-22].

З метою дослідження зменшення такого протиправного діяння та дослідження сутності адміністративної відповідальності за булінг необхідно розглянути його похідні поняття такі як «юридична відповідальність» «адміністративна відповідальність», «адміністративна відповідальність неповнолітніх», та безпосередньо, «адміністративна відповідальність за булінг».

Потрібно звернути увагу на те що існує низка авторських позиції щодо поняття «юридичної відповідальності».

М. М. Терещук формулює «юридичну відповідальність» як застосування заходів державного примусу до правопорушника для відновлення правопорядку та покарання особи, що вчинила правопорушення [6, с. 18].

О. Є. Степанова зазначає, що юридична відповідальність є правовим інститутом, за допомогою якого держава, в особі своїх органів, здійснює особливе управління суспільством через правову регламентацію дій суб'єктів права в регулятивних правовідносинах щодо належного виконання ними своїх обов'язків і через подальше застосування примусових заходів до порушників цієї правової регламентації [7, с. 124].

Проте усі автори у свої трактуваннях «юридичної відповідальності» визначають через відповідну реакцію держави щодо протиправних діянь особи яка залежить від ступеня суспільної небезпеки.

На нашу точку зору, юридичну відповідальність треба визначати як правовий інститут, за допомогою якого компетентні суб'єкти мають право застосування до правопорушника заходи примусу, у відповідності до чинного законодавства.

Стосовно булінгу, то за такий вид правопорушення має застосовуватися адміністративна відповідальність, яка є різновидом юридичної відповідальності. Наукових позицій щодо запропонованої правової категорії є багато, але усі вони мають дослідницький характер, так як до нинішнього дня на законодавчому рівні його визначення так і не існує.

Дослідження поняття «адміністративна відповідальність» завжди було актуальним дослідженням різних науковців правників та вчених-адміністративістів.

Ми вважаємо, що адміністративна відповідальність має мати не лише каральну функцію, але й превентивну.

Стосовно становлення та розвитку «адміністративної відповідальності» в незалежній Україні доцільно визначити те, що цю категорію досліджувало багато вчених, проте й досі відсутня єдина точка зору науковців щодо її розуміння та трактування:

В. І. Дьордяй, Н. В. Ігнатко, М. М. Гецко вважають, що «адміністративна відповідальність – це передбачене законодавством, примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом до осіб, які вчинили адміністративні проступки заходів впливу, реалізація яких юридично визнана» [8, с. 10]. Представлена авторська позиція полягає лише у відповідальності застосування інших заходів адміністративного примусу окрім адміністративних стягнень.

О. Г. Стрельченко під «адміністративною відповідальністю» розуміє примусове процесуальне застосування суб'єктом публічної адміністрації заходів адміністративного впливу до особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку [9, с. 398; 10, с. 180; 11, с. 154; 12; 13].

На наш погляд, у формулювання власне правової категорії адміністративна відповідальність має бути визначено, що до правопорушника застосовуються окрім адміністративних санкцій й інші заходи адміністративного впливу.

З метою удосконалення адміністративного законодавства, на наш погляд, доречним було б доповнити ст. 9 КУпАП поняттям «адміністративна відповідальність».

Наступною правовою категорією щодо характеристики адміністративної відповідальності за булінг є детермінанта «адміністративна відповідальність неповнолітніх».

Необхідно враховувати погляди вітчизняних дослідників у адміністративно-правовій доктрині.

Так, Л. Л. Савранчук під адміністративною відповідальністю неповнолітніх розуміє реакцію держави в особі уповноважених нею

органів чи посадових осіб на протиправну поведінку неповнолітніх осіб (віком від 16 до 18 років), що полягає в застосуванні до них адміністративних стягнень та заходів впливу відповідно до адміністративного законодавства [14, с. 247].

Хочеться відзначити те, що автором не зовсім доречним є формулювання того що тут формується лише виховний аспект відповідальності осіб від 16 до 18 років, а про реакцію держави на протиправні дії або бездіяльність мови не ведеться.

На нашу точку зору, найбільш вдалим визначенням адміністративної відповідальності неповнолітніх, яке запропоноване О. В. Горбач: «регламентована адміністративно-правовими нормами реакція з боку уповноважених суб'єктів на діяння неповнолітніх осіб, що проявилися в порушенні ними, встановлених законом заборон або невиконанні, покладених на них обов'язків, що виражається в застосуванні до винних осіб заходів впливу у вигляді позбавлення особистого або майнового характеру» [15, с. 89-90].

Таким чином, аналізуючи наявні дефініції адміністративної відповідальності неповнолітніх, простежуються основні ознаки: вчинення адміністративного правопорушення (проступку); як реакція держави – застосування відповідних санкцій (що є й основою для адміністративної відповідальності в цілому); вік суб'єктів адміністративного правопорушення (проступку) – неповнолітніх – від 16 до 18 років.

Отже, під адміністративною відповідальністю неповнолітніх пропонуємо розуміти відповідну реакцію держави з боку уповноважених суб'єктів на протиправну поведінку осіб віком від 16 до 18 років, яка проявляється у вигляді застосування до них заходів впливу у вигляді позбавлення особистого або майнового характеру.

Наступною для розгляду правовою категорією є така актуальна категорія як «адміністративна відповідальність за булінг (цькування). Вона є зовсім не дослідженою у науковому колі вчених-адміністративістів та відсутня у законодавстві України, тому і виникає необхідність у її доктринальному дослідженні.

Досліджуючи категорію «адміністративна відповідальність за булінг (цькування)» вважаємо за доцільне відзначити перш за все те, що відповідно до ст. 173-4 КУпАП булінгом (цькуванням) визначено діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [16].

З метою удосконалення чинного законодавства, розмежування таких правових категорій як «малолітні особи» та «неповнолітні особи», а також задля чіткого застосування адміністративно-правових норм ст. 173-4 КУпАП потрібно проаналізувати зазначені поняття.

Так, відповідно до Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» термін «неповнолітні» вживається у значенні «громадяни до 18 років» [17]. Сімейним кодексом України визначено вікові рамки для малолітньої, так і неповнолітньої. Так, малолітні особи – це особи віком до 14 років, а неповнолітні – віком від 14 до 18 років [18]. Ч. 1 ст. 31 Цивільного кодексу України визначено, що малолітня особа – фізична особа, яка не досягла 14 років, а ч. 1 ст. 32 зазначено, що неповнолітня особа – це фізична особа віком від 14 до 18 років [19]. Кодексом законів про працю України (ст. 187) визначено, що неповнолітні – це особи, що не досягли 18 років [20]. Отже, констатуємо факт різного тлумачення, здавалося б простих істин: визначення поняття «неповнолітні», що у свою чергу може призвести до виникнення проблемних ситуацій під час застосування різного роду адміністративної відповідальності [21; 22, с. 145].

Щодо дослідження правових категорій «малолітніх» та «неповнолітніх» осіб то необхідно відзначити те що ці особи пов'язані дієздатністю.

Кодексом України про адміністративні правопорушення визначено вікову межу адміністративної відповідальності неповнолітніх. Так, відповідно до ст. 12 КУпАП адміністративної відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку

й до останніх застосовуються відповідні заходи впливу (ст. 13 КУпАП) [16].

Отже, законодавець, у гіпотезі ст. 173-4 КУпАП застосовує спеціальне значення терміну неповнолітній з зазначенням конкретного вікового діапазону: «неповнолітні віком від 14 до 16 років»[16].

На нашу думку, варто зазначити, що малолітні та неповнолітні особи, навіть якщо вони вчинили правопорушення, набувають привілейованого статусу. Так, аналіз статті 173-4 КУпАП дає змогу стверджувати, що за діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого (булінг) вчинене малолітніми або неповнолітніми особами віком від 14 до 16 років несуть відповідальність їх батьки або особи, що їх замінюють. Слід зазначити, що відповідно до ст. 52 Закону України «Про освіту» батьки здобувачів освіти – є учасниками освітнього процесу [23, с. 138-139].

Виходячи з вищенаведеного, у межах нашого дослідження пропонуємо визначення адміністративної відповідальності за булінг (цькування) – це різновид юридичної відповідальності, який полягає в застосуванні адміністративних стягнень та заходів впливу до винних осіб (учасників освітнього процесу), які вчинили булінг (цькування) стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [23, 24].

Необхідно відзначити те, що нами сформульовано новий суб'єкт адміністративної відповідальності за булінг, тобто новий суб'єкт адміністративно – правових відносин такий як малолітня особа (особа до 14 років).

Висновок. Із вищевикладеного, вважаємо за доцільне сформулювати детермінанту «адміністративної відповідальності малолітньої особи» під якою необхідно розуміти реакцію держави в особі уповноважених на те суб'єктів, на дію чи бездіяльність осіб до 14 років, за що застосовується адміністративна відповідальність на батьків або осіб що їх заміняють.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Main definicions of bully in English. URL: https://www.lexico.com/en/definition/bully

2. Сидорук І. І. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.* Серія : Педагогічні науки. 2015. № 1. С. 169–173. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvvnup_2015_1_36.

3. Olweus D. Annotation: Bullying at School: Basic Facts and Effects of a School Based Intervention Program. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry.* 1994. Vol. 35, № 7. P. 1171–1190. URL: https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1469-7610.194.tb01229.x

4. Сорочан Д. А. Булінг: поняття, історія існування, характеристика. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2019. № 6. С. 12–19. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2019/6/4.pdf.

5. Миронюк Т. В., Запорожець А. К. Удосконалення заходів протидії булінгу в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ* 2021. № 3 (112). С. 21–28. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/1085-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-2197-1-10-20191210.pdf

6. Терещук М. М. Юридична відповідальність: теоретико – правовий аналіз. *Національний юридичний журнал: теорія і практика.* 2015. № 2. С. 18–21. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2015/2/part_2/4.pdf

7. Степанова Е. Е. Особенности юридической ответственности в российских североамериканских владениях *Юридический вестник Самарского университета.* 2020 № 6 (2) С. 124–126. URL: file:///C:/Users/dimon/Downloads/7936-17802-1-SM.pdf.

8. Дьордяй В. І., Гецко М. М., Ігнатко Н. В. Адміністративно-деліктне право : навч.-метод. посіб. Ужгород : УЖНУ, 2019. 85 с.

9. Стрельченко О. Г. Дослідження актуальних питань відповідальності публічних службовців сфери обігу лікарських засобів. *Публічна служба і адміністративне судочинство: виклики і здобутки* : матеріали наук.-практ. конф. (5–6 лип. 2018 р., м. Київ – ВСУ). Київ, 2018. С. 397–399.

10. Стрельченко О. Г. Доктринальна характеристика адміністративної відповідальності у сфері обігу лікарських засобів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 179–184.

11. Стрельченко О. Г. Природа та особливості відповідальності публічних службовців сфери обігу лікарських засобів. *Актуальні питання адміністративного права і процесу* : матеріали наук.-практ. семінару / [ред. колегія : О. В. Кузьменко (голова), І. Д. Пастух, О. К. Волох]. Київ, 2018. С. 154–158.

12. Стрельченко О. Г. Принципи адміністративної відповідальності. *Правознавець* : [сайт]. URL: http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/2943/%CE

13. Стрельченко О. Г. Природа адміністративної відповідальності у сфері охорони здоров'я. *Адміністративна відповідальність: проблеми та шляхи подолання* : матеріали круглого столу (04 груд. 2012 р.) / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2012. С. 24–26.

14. Савранчук Л. Л. Відповідальність неповнолітніх за адміністративним законодавством: проблеми та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 6. С. 245–248. URL: http://lsej.org.ua/6_2017/72.pdf.

15. Горбач О. В. Адміністративна відповідальність неповнолітніх, батьків або осіб, які їх замінюють : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2006. 203 с.

16. Кодекс України про адміністративні правопорушення : прийнятий 07 груд. 1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text

17. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 05 лют. 1993 р. № 2999-XII. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12#Text

18. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III.. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text.

19. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.

20. Кодекс законів про працю України : прийнятий 10 груд. 1971 р. № 322-VIII. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text

21. Приходько М. В. Деякі особливості адміністративної відповідальності за булінг (цькування). *Напрями реформування публічного та приватного права в Україні* : матеріали міжнар. наук.– практ. конф. (м. Запоріжжя, 26 берез. 2021 р.). Запоріжжя, 2021. С. 138–139. URL: https://www.znu.edu.ua/faculty/law/nauka/m__zhnarodnoyi_naukovo-praktichnoyi_konferents__yi_napryamki_reformuvannya_publ__chnogo_ta_privatnogo_prava_v_ukrayin___2021.pdf

22. Бухтіярова І. Г. Адміністративно – правові засади захисту дитинства та материнства в Україні: монографія / Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 212 с.

23. Приходько М. В., Бухтіярова І. Г. Поняття адміністративної відповідальності за булінг (цькування) в Україні. *Адміністративно-правове забезпечення діяльності МВС України, Національної поліції України та інших суб'єктів публічної адміністрації* : матеріали XV наук.– практ. семінару (м. Київ, 17 верес. 2020 р.). Київ, 2020. С. 243–247.

24. Бухтіярова І.Г. Особливості генезису гендерного насильства. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2020. Випуск 2. С. 73-76.